

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุ พระสูตรต้นตปิฎก ผู้วิจัยจำกัดเนื้อหาของการวิจัยไปที่เนื้อหาเบื้องต้นเกี่ยวกับวิมานวัตถุ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุ ที่เป็นเหตุทำให้บุคคลไปเกิดในวิมาน และคุณค่าของหลักพุทธธรรมตามที่ปรากฏใน วิมานวัตถุที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชนตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยเป็นไปตามตรงตามที่ตั้งไว้เป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยและได้นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูล ประชากรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ จำนวน ๓๐ รูป/คน สามารถจำแนกตามประเภทบุคคลได้ คือ พระสงฆ์ จำนวน ๕ รูป ประชาชน จำนวน ๑๕ คน ผู้นำชุมชน จำนวน ๑๐ คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และรวบรวม โดยจัดระบบข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาจากการสำรวจข้อมูลชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิแยกประเภทตามเนื้อหาที่กำหนดไว้จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และตีความในประเด็นตามที่กำหนดและเขียนนำเสนอผลการวิจัย เป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์เป็นรูปแบบฉบับสมบูรณ์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเอกสาร การสัมภาษณ์บุคคล

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในวิมานวัตถุที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชน ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ๓ ประการ คือ (๑) เนื้อหาของวิมานวัตถุในพระสูตรต้นตปิฎก (๒) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุที่เป็นเหตุให้ไปเกิดในวิมาน (๓)คุณค่าหลักพุทธธรรมในวิมานวัตถุที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชน ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ สรุปผลการศึกษา ดังนี้

๕.๑.๑ เนื้อหาของวิมานวัตถุในพระสูตรต้นตปิฎก

พบว่า วิมานวัตถุ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) อิตถีวิมาน ๒) ปุริสวิมาน มีจำนวนเรื่องทั้งหมด ๘๕ วิมานหรือเรื่อง สามารถแบ่งย่อยออกไปอีกเป็น ๗ วรรค ได้แก่ (๑) ปฐววรรค มี ๑๗ วิมาน (๒) จิตตลตาวรรค มี ๑๑ วิมาน (๓) ปาริจฉัตตกวรรค มี ๑๐ วิมาน (๔) มัญชิฎฐกวรรค มี ๑๒ วิมาน ทั้ง ๔ วรรคนี้จัดอยู่ในอิตถีวิมาน คือว่า ด้วยวิมานของเทพธิดา ๕๐ วิมาน (๕) มหารถวรรค มี ๑๕ วิมาน (๖) ปายาสวรรค มี ๑๐ วิมาน (๗) สุนิกขิตตวรรค มี ๑๐ วิมาน ทั้ง ๓ วรรคนี้ จัดอยู่ในปุริสวิมาน คือ ว่าด้วยวิมานของเทพบุตร ๓๕ วิมาน รวมเป็น ๘๕ วิมาน (ถ้านับอันตรวิมานที่แทรกอยู่ในคฤตติลวิมานอีก ๓๖ วิมาน ก็จะมีจำนวน ๑๒๑ วิมาน) สรุปด้านหลักธรรมในวิมานวัตถุ พบว่า มีหลักธรรมที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวพุทธหลายหมวดด้วยกัน สรุปให้สั้น คือ การให้ทาน การรักษาศีล การฟังธรรม การปฏิบัติธรรมที่ตนได้ยินได้ฟังแล้วตามสมควรแก่กำลังของตน วิมานวัตถุนี้ เป็นเรื่องที่กล่าวถึงการทำความดีของเหล่าเทวดาและเทพธิดา ว่าในสมัยที่ตนเป็นมนุษย์นั้นได้ประกอบคุณงามความดีอะไรไว้บ้างเช่น บางตนก็ให้ข้าวน้ำเป็นทาน บางตนก็หมั่นรักษา

อุโบสถศีล บางตนก็ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ส่วนลักษณะชีวิตความเป็นอยู่มีความสุขสบาย ด้วยประการต่างๆ ไม่จำเป็นต้องต่อสู้ดิ้นรน ไม่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกัน หากบุคคลมีความปรารถนาที่จะจุติเป็น เทวดาในปัจจุบันชาติ ก็จะต้องบำเพ็ญหรือทำความดีประการต่างๆ เช่น ทำทาน ทำบุญกุศล อบรมจิต เจริญภาวนา และบำเพ็ญสมาธิ แต่ถึงอย่างไรก็ตามเทวดาในพุทธศาสนา มิได้เป็นอมตะ และได้ทรงสภาพนิรันดร์ ยังตกอยู่ภายในกฎแห่งกรรมทุกองค์เมื่อใดที่หมดผลแห่งกรรมก็จะจุติทันที เป็นที่นึ่งสังเกตว่าความคิดเกี่ยวกับเทวดาจะปรากฏในคัมภีร์สูตรต้นตปิฎก โดยได้กล่าวถึงลักษณะของเหล่าเทวดาว่า ได้เข้ามาบนถันอมมัสการพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงแวดล้อมด้วยบรรดามนุษย์ เพื่อสดับพระธรรมเทศนา ในบางครั้ง พวกเทวดาก็จะไปเข้าเฝ้ากราบทูลถามปัญหาต่างๆ ต่อพระพุทธเจ้า จากกรณีเช่นนี้ จะเห็นว่าพระพุทธเจ้านั้น ทรงเด่นกว่าเทวดาทั้งปวง และพระพุทธเจ้าก็ดี พระอรหันต์ก็ดี ในพระพุทธศาสนายกย่อง ว่าเป็น “วิสุทธิเทพ” คือ เป็นเทวดาโดยบริสุทธิ์ เเด่นกว่าเทวดาทั้งหลาย นอกจากนั้น เทวดา ย่อมเป็นลักษณะพิเศษ กว่ามนุษย์ทั้งปวง ทั้งในแง่กายภาพที่ละเอียด ประณีตกว่า เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่หรือวิมาน การสัญจรไปมาก็สะดวกกว่ามนุษย์ ฉะนั้น ผู้ที่เสวยภพเป็นเทวดา จึงเป็นอยู่ด้วยของทิพย์ทุกอย่าง มีร่างกายปกติเหมือนคนหนุ่มสาวไม่แก่ ชราเป็น หากหมดบุญกุศล ก็จะไปจุติในทันทีไม่รอช้าและ ไม่ปรากฏศพเหมือนมนุษย์ และ สัตว์ต่างๆ ในโลกนี้ นอกจากนั้น เทวดาไม่ปรากฏว่ามีครอบครัวหรือญาติมิตร คงมีแต่ลักษณะเด่นเฉพาะตนและมีวิมานเฉพาะตนเท่านั้น ไม่เอื้อเพื่อให้แก่เทวบุตรและเทวธิดาตนใดไปอาศัยอยู่รวมวิมานนั้นด้วย

๕.๑.๒ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุที่เป็นเหตุให้เกิดในวิมาน

พบว่า ในวิมานวัตถุ มีวิมาน จำนวน ๘๕ เรื่องหรือวิมาน และพบว่า มีหลักพุทธธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตหลายหมวดด้วยกัน คือ เบญจศีลและศีลอุโบสถ (ศีล ๘) กุศลกรรมบถ ๑๐ คือหมวดกายกรรม ๓ การไม่ทำลายชีวิต การไม่ถือเอาสิ่งของของคนอื่น การไม่ทำผิดในการหมวดวจีกรรม ๔ คือการไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ หมวดมโนกรรม ๓ คือไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น ไม่คิดมุ้งมิ้งต่อผู้อื่น การทำความเห็นให้เป็นสัมมาทิฐิ มรรคมงคล ๘ เทวธรรม ๒ คือหิริความละอายต่อบาปและโอตตปิตะความสะดุ้งเกรงกลัวต่อบาปกรรม ปฏิสันถาร ๒ คืออามิสปฏิสันถารและธรรมปฏิสันถาร บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ การดูแลบิดามารดา การบูชาบุคคลและวัตถุอันควรแก่การบูชา อนุปปฟกถา ๕ คือ ทานกถา สีลกถา สักคกถา กามาทีนวกถา เนกขัมมาทีนวกถา อริยสัจ ๔ พระรัตนตรัย ๓ ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ๒ คือ หลักปรโตโฆสการ กระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอกและหลักโยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดรู้จักคิด คิดเป็น และวัดตบ ๗ ประการ (เหตุมนุษย์ไปเกิดเป็นท้าวสักกะ) คือ การเคารพเลี้ยงดูบิดามารดา การเคารพอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่การกล่าววาจาสุภาพ การไม่กล่าวคำส่อเสียด การเผื่อแผ่ การมีความสัตย์ การระงับความโกรธหรือขันติธรรมโดยเนื้อหาทั้งหมดนี้ มีแทรกอยู่ในเรื่องเดียวกันบ้าง ต่างกันบ้าง ด้วยเหตุผลนี้ในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัย จึงไม่ได้ยกมากล่าวทั้งหมด แต่จะยกมาเป็นตัวอย่างเพียงบางส่วนเท่านั้น เพื่อให้รู้ว่าเรื่องใดถูกกล่าวไว้ในวิมานวัตถุเรื่องใด เช่น บุญกิริยาวัตถุ เรื่องสีลมัย (บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล) ปรากฏในเรื่อง มัลลิกาวิมาน

๕.๑.๓ คุณค่าของหลักพุทธธรรมในวิมานวัตถุที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อพุทธศาสนิกชน ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

พบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถที่จะเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องได้ เช่น รู้จักคุณค่าแท้ในหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงแล้วยังเกื้อกูลต่อความเจริญงอกงามของกุศลธรรม เช่น ความมีสติ (การระลึกถึงก่อนทำ พูด คิดอะไร) สัมปชัญญะ (การรู้ว่ากำลังทำพูด คิดอะไรอยู่) เป็นต้น อันจะทำให้ไม่ตกเป็นทาสของการบริโภคนิยมและวัตถุนิยมจนเกินประมาณ เพราะเป็นการเกี่ยวข้องกับสิ่งบริโภคอุปโภคต่างๆ ด้วยปัญญา มีขอบเขตเหมาะสมพอดี ต่างจากหลักคุณค่าเทียมซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งบริโภคอุปโภคต่าง ๆ ด้วยตัณหาอันไม่เกื้อกูลแก่ชีวิต ทำให้ตกเป็นทาสแห่งความอยากในวัตถุนิยม ๆ ขึ้นบางทีทำให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต และทำให้เกิดอกุศลกรรมต่างๆ เช่น ความโลภอยากได้อะไรมีในวัตถุสิ่งของๆ ผู้อื่นความมัวเมา พึ่งเพื่อ สรุ่ยสร่าย ใช้จ่ายเกินพอดี การอวดโก้ ถือตัวถือตน

นอกจากนั้น ยังพบว่า กลุ่มเป้าหมาย ได้ปฏิบัติตนตามสัมมาสติ คือ การใช้สติระลึกถึงในการกระทำที่เหมาะสมแก่ฐานะของตน การมีสมาธิในการทำงาน การต้อนรับด้วยธรรมะ คือ การให้คำปรึกษา การแก้ไขปัญหาลักษณะเป็นอันดับแรก และรองลงมา ก็คือต้อนรับด้วยวัตถุสิ่งของ เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ มีอัคคีภัย เป็นต้นการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ตามหลักบุญกิริยาวัตถุในด้านต่างๆ เช่น ความมีน้ำใจในการช่วยเหลือคนอื่นที่แสดงออกอย่างชัดเจน เช่น ช่วยงานทำบุญบ้าน รองลงมา คือ การให้ทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนา กลุ่มเป้าหมาย เช่นพุทธศาสนิกชน มีจิตที่เป็นกุศลชอบช่วยเหลือคนอื่นอยู่เสมอ ด้วยการตอบแทนคุณด้วยวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ ปัจจัย ๔ เพื่อให้บุคคลที่ตนเคารพนับถือ มีความเป็นอยู่สุขในการดำเนินชีวิตและรู้จักการสักการบูชาสถานที่สำคัญ มีความเชื่อมั่นในการคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผลการปฏิบัติตนตามหลักอนุปพพิกขา คือ การให้ทาน การพูดเรื่องโทษของกามและเรื่องการหาทางออกจากกามเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ การกล่าวถึงเรื่องการรักษาศีลและเรื่องสวรรค์หรือทำความดีแล้ว การปฏิบัติตนตามหลักกัตตบท อันดับแรก คือ เลี้ยงดูมารดาบิดาและเคารพผู้ใหญ่ในตระกูล รองลงมา คือ เรื่องอื่นๆ เช่น การมีวาจาสัตย์ อันดับแรก คือ คุณค่าของหลักพุทธธรรมที่บุคคลสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเลี้ยงชีพที่สุจริต ไม่ทำผิดกฎหมายและศีลธรรม ส่วนรองลงมา ก็คือ คุณค่าของหลักพุทธธรรมที่มีต่อบุคคลสองฝ่าย เช่น การให้คำแนะนำคนอื่นด้วยหลักธรรมะเป็นธรรมทานถือว่าเป็นการให้ที่ยอดเยี่ยมที่สุดในการให้ทางพระพุทธศาสนา

๕.๑.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

ในฐานะที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเรื่องนี้ ทำให้ทราบว่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุนั้นส่วนใหญ่เป็นหลักธรรมที่พุทธศาสนิกชนชาวตำบลสวนเขื่อนประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันอยู่เป็นปกติแล้ว เพียงแต่ไม่เข้าใจว่าหลักธรรมที่ตนปฏิบัติตนนั้นมีอยู่ในวิมานวัตถุ เช่นการนับถือพระรัตนตรัย การเคารพนับถือผู้ใหญ่ การทำบุญให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เหล่านี้เป็นต้น ส่วนความเชื่อเรื่องผลของการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมสร้างกุศลคุณงามความดีแล้วได้ไปบังเกิดเป็นเทพบุตรเทพธิดาเป็นสิ่งที่มิผลมีอิทธิพลต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชนชาวตำบลสวนเขื่อนที่ส่วนมากได้รับการปลูกฝังความเชื่อเหล่านี้มาตั้งแต่ยังเด็กอยู่แล้ว ทำให้เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน

รักษาศิลปะไม่เปื้อนเปื้อนผู้อื่น ช่วยเหลือกิจการงานอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม ดำเนินชีวิตไปตามครรลองคลองธรรม มีวิถีชีวิตที่สงบสุข ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะสูงสุด

การศึกษาหลักพุทธธรรมในวิมานวัตถุครั้งนี้มีผลทั้งต่อพุทธศาสนิกชนตำบลสวนเขื่อน ทำให้เกิดความศรัทธามั่นคงในบวรพุทธศาสนาและมีผลทำให้ผู้วิจัยเพิ่มพูนความศรัทธาความเลื่อมใสต่อหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเกิดความปิติยินดีปรีชาโมทย์และเพิ่มพูนสติปัญญาให้แตกฉานในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นและประยุกต์นำหัวข้อหลักธรรมไปเผยแพร่ให้พุทธศาสนิกชนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในวิมานวัตถุที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชน ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่” นี้แล้ว ทำให้ได้ทราบความเป็นมาของบุญกรรมในอดีตซึ่งเป็นมูลเหตุให้มนุษย์ไปเสวยผลบุญในสุคติโลกสวรรค์ ที่แตกต่างกันไป ด้วยผลทานศีลและภาวนา เป็นต้น ฉะนั้น ผู้วิจัย จึงมีข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อันจะนำไปใช้ให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตปัจจุบันของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และผู้ที่สนใจ ดังนี้

๑) ในระดับบุคคล ควรนำหลักพุทธธรรมต่างๆ ที่กล่าวไว้ในวิมานวัตถุนี้ไปประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสมแก่ตนเอง เพื่อความเจริญในหน้าที่การงานของตน เช่น หลักสัมมาทิฐิเป็นคนมีความเห็นชอบ สัมมาอาชีวะ รู้จักประกอบหน้าที่การงานชอบไม่ผิดต่อหลักของกฎหมายและศีลธรรม นอกจากนั้น ควรนำหลักของการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาไปใช้ เพื่อพัฒนาจิต ให้มีความเข้มแข็งมั่นคงและสามารถที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

๒) ในระดับครอบครัว ควรนำหลักพุทธธรรมไปใช้ให้เหมาะสมเช่นกัน เช่น หลักวัดตบ ๗ มีการเลี้ยงดูบิดามารดา เคารพผู้ใหญ่ในตระกูล ความไม่โกรธ เป็นต้น ซึ่งเป็นจริยธรรมอันดีงาม ของบัณฑิตที่ควรนำไปประยุกต์

๓) ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้กับการทำงาน เช่นหลักศีล ๕ ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ หลักปฏิสันถารการต้อนรับผู้มาติดต่องาน หลักจริยธรรม อันดีงามที่บัณฑิตควรนำไปประยุกต์ใช้

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ศึกษาวิเคราะห์บุญกรรมของเทวดาในคัมภีร์วิมานวัตถุ
๒) ศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักเทวธรรม ที่ปรากฏในวิมานวัตถุ ต่อวิถีชาวพุทธไทยในปัจจุบัน

๓) ศึกษาเชิงวิเคราะห์ตามหลักเบญจศีลในวิมานวัตถุที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธไทยปัจจุบัน